

Institution of the Armed Forces of Ukraine: order of the Ministry of Defense of Ukraine dated 06.07.2019 № 300]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0875-19> [in Ukrainian].

15. Polozhennia pro Ministerstvo molodi ta sportu : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.07.2014 № 220. [Regulations on the Ministry of Youth and Sports: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 2, 2014 № 220]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-p> [in Ukrainian].

16. Pro mistsevi derzhavni administratsii : Zakon Ukrainy vid 09.04.1999 № 586-KhIV. [On local state administrations: Law of Ukraine dated 04/09/1999 No. 586-XIV]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> [in Ukrainian].

17. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 № 280/97-VR. [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine dated May 21, 1997 № 280/97-VR]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr> [in Ukrainian].

18. Pro zatverdzhennia Poriadku napravlennia ditei do dytiachykh zakladiv ozdorovlennia ta vidpochynku za rakhunok koshtiv derzhavnoho biudzhetu : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.06.2009 № 734. [On approval of the Procedure for sending children to children's rehabilitation and recreation facilities at the expense of the state budget: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 06.17.2009 № 734]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2009-p> [in Ukrainian].

19. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok napravlennia ditei na ozdorovlennia ta vidpochynok do derzhavnoho pidpriemstva «Ukrainskyi dytiachyi tsentr «Moloda hvardiia» za rakhunok biudzhetykh koshtiv : nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy vid 02.06.2020 № 358. [On the approval of the Regulation on the procedure for sending children for rehabilitation and recreation to children's rehabilitation and recreation facilities of the highest category, which are located in mountainous areas (areas in which settlements classified as mountainous) are located, at the expense of budget funds: order of the Ministry of Social Affairs of the Policy of Ukraine dated 07.05.2021 № 377]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0517-20#Text> [in Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok napravlennia ditei na ozdorovlennia ta vidpochynok do dytiachykh zakladiv ozdorovlennia ta vidpochynku vyshchoi katehorii, yaki roztashovani v hirskykh raionakh (raionakh, v yakykh roztashovani naseleni punkty, vidneseni do katehorii hirskykh), za rakhunok biudzhetykh koshtiv : nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy vid 05.07.2021 № 377. [On the approval of the Regulation on the procedure for sending children for rehabilitation and recreation to children's rehabilitation and recreation facilities of the highest category, which are located in mountainous areas (areas in which settlements classified as mountainous) are located, at the expense of budget funds: order of the Ministry of Social Affairs of the Policy of Ukraine dated 07.05.2021 № 377]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0994-21#top> [in Ukrainian].

21. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia derzhavnoi atestatsii dytiachykh zakladiv ozdorovlennia ta vidpochynku i prysvoiennia yim vidpovidnykh katehorii : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.04.2009 № 426. [On approval of the Procedure for conducting state certification of children's health and recreation facilities and assigning them the appropriate categories: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 04.28.2009 № 426]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2009-p> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 16.05.2021

УДК 32: 316.334.2:346.3

Наконечний Василь Володимирович,
підполковник Збройних Сил України,
e-mail: 3338vasya@ukr.net
<https://orcid.org/0009-0005-2926-5760>

СПОСОБИ ЖИТЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У статті детально проаналізовано систему житлового забезпечення військовослужбовців в Україні. Для досягнення поставленої мети її автором охарактеризовано різні способи забезпечення житлом військовослужбовців, надано їм детальну характеристику та запропоновано напрями для подальших наукових досліджень у цій сфері.

Актуальність цієї теми обумовлена необхідністю створення стабільних умов для морального стимулювання військових та підвищення їхньої боєздатності, адже належне житло суттєво впливає на психологічний стан та ефективність виконання службових обов'язків. Визначено основні проблеми, з якими стикаються військовослужбовці при отриманні житла, серед яких дефіцит службового житла та недостатнє фінансування.

Розкрито особливості забезпечення військовослужбовців службовим житлом, зокрема: надання загального службового житла; розміщення в спеціально пристосованих казармах; проживання в гуртожитках для одиноких осіб;

Випуск 10. Спецвипуск. 2021

проживання в сімейних гуртожитках. Наголошено, що ветерани війни (учасники АТО/ООС) мають право на першочергове забезпечення житлом, надання земельних ділянок, пріоритетний ремонт житла, забезпечення житлом протягом двох років після взяття на квартирний облік, а також на отримання пільгових позик на будівництво чи ремонт житла.

Проаналізовано ст. 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», відповідно до якої визначено способи житлового забезпечення, такі як: надання житла, грошові компенсації, тимчасове службове житло, приватизація та пільгові кредити для будівництва чи придбання житла.

Підкреслено, що приватизація житла військовослужбовців є важливим механізмом подолання кризи у сфері житлового забезпечення, що зменшує навантаження на державний бюджет і дозволяє військовим та їхнім сім'ям отримати право власності на житло без додаткового будівництва.

Наголошено, що перспективним напрямом житлового забезпечення військовослужбовців є пільгові кредити на житлове будівництво та придбання житла.

Ключові слова: житло, військовослужбовці, службове житло, тимчасове житло, соціальне забезпечення, приватизація.

Nakonechny V. WAYS OF PROVIDING HOUSING FOR MILITARY PERSONNEL

The article analyzes in detail the housing system of military personnel in Ukraine. To achieve the goal, the author characterized various ways of providing housing for military personnel, gave them a detailed description and proposed directions for further scientific research in this area.

The relevance of this topic is due to the need to create stable conditions for the moral stimulation of the military and increase their fighting capacity, because proper housing significantly affects the psychological state and the efficiency of the performance of official duties. The main problems faced by military personnel in obtaining housing are identified, including the shortage of service housing and insufficient funding.

The specifics of providing servicemen with service housing are disclosed, in particular: provision of general service housing; accommodation in specially adapted barracks; accommodation in dormitories for single persons; accommodation in family dormitories. It is emphasized that war veterans (ATO/OOS participants) have the right to priority provision of housing, provision of land plots, priority housing repair, provision of housing within two years after being registered as an apartment, as well as to receive soft loans for housing construction or repair.

Article was analyzed. 12 of the Law of Ukraine "On Social and Legal Protection of Servicemen and Members of Their Families", according to which methods of housing support are defined, such as: provision of housing, monetary compensation, temporary official housing, privatization and preferential loans for construction or purchase of housing.

It is emphasized that the privatization of housing for military personnel is an important mechanism for overcoming the crisis in the field of housing, which reduces the burden on the state budget and allows military personnel and their families to obtain housing ownership without additional construction.

It was emphasized that the promising direction of housing support for military personnel is preferential loans for housing construction and housing purchase.

Key words: housing, military personnel, service housing, temporary housing, social security, privatization.

Постановка проблеми. Операція об'єднаних сил (далі – ООС), яку Україна проводить на частині території Донецької та Луганської областей, триває вже три роки. Основною метою ООС є відновленні територіальної цілісності України, захист населення від збройної агресії, протидія терористичним загрозам та нормалізації ситуації на цих територіях.

Унаслідок обстрілів цієї та прилеглих територій, а також перманентних бойових дій, відбувається поступове руйнування житлових і промислових об'єктів. Крім того, значних пошкоджень зазнає критична інфраструктура, яка є одним із найбільших споживачів ресурсів у світовій економіці [1, с. 278].

Як відомо, соціальний захист військовослужбовців Збройних сил України (далі – ЗСУ) – це діяльність держави, спрямована на встановлення правових норм, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, соціальних пільг, гарантій та компенсацій для задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до їх особливого виду діяльності, підтримання їхнього статусу в суспільстві [2]. У зв'язку з особливостями військової служби, що включає перебування в складних умовах, віддаленість від дому та підвищену відповідальність, військовослужбовці не мають можливості забезпечувати житлові потреби самостійно або використовувати приватні ресурси.

У таких умовах житлове забезпечення військовослужбовців покладається на державу, яка має гарантувати їм належні умови для проживання. Це є цілком логічним, адже головне завдання військовослужбовців полягає у захисті держави та її громадян, що вимагає від них високого рівня професіоналізму та відданості. Забезпечення житлом є не лише елементом соціального захисту, а й фактором, який підвищує ефективність ЗСУ.

Варто підкреслити, що житло для військовослужбовців має бути адаптоване до їхніх потреб з урахуванням сімейного стану, служби в зоні бойових дій, необхідності частого переміщення тощо. Надання доступу до сучасного та комфортного житла є важливим моральним стимулом, що безпосередньо впливає на боєздатність та психологічний стан військових.

Згідно з відкритими даними, станом на 2020 рік близько 48 тисяч військовослужбовців очікували на отримання житла [3]. Актуальність дослідження питань житлового забезпечення військовослужбовців зумовлена необхідністю створення умов, які не лише задовольняють їхні поточні потреби, але й гарантують стійку матеріальну базу на майбутнє. Аналіз механізмів житлового забезпечення дозволяє вдосконалити існуючу систему, а також визначити ефективні напрями розвитку державної політики, спрямованої на

підвищення соціальної стабільності та психологічного комфорту військових.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється питанням соціального захисту військовослужбовців, включаючи житлове забезпечення як одну з його ключових складових. Окремі роботи фокусуються на механізмах надання житла військовим, підкреслюючи важливість створення належних умов проживання для підтримання боєздатності та психологічної стійкості військовослужбовців. У дослідженнях акцентується увага на ролі службового житла як тимчасового заходу для забезпечення військових на період їх служби. Водночас розглядається значення приватизації як інструменту, що сприяє формуванню стабільної матеріальної бази для військових.

Окремо аналізується механізм пільгового кредитування, який має значний потенціал для поліпшення житлових умов військовослужбовців завдяки зменшенню фінансового навантаження та забезпеченню довгострокових рішень. У фокусі науковців також перебуває проблема недостатнього обсягу будівництва житла за рахунок держави, яка визнається однією з основних перешкод для задоволення житлових потреб військових.

Значний внесок у дослідження окреслених питань зробили українські науковці: О.Є. Аврамова, С.О. Ветлінський, В.В. Лойко, С.А. Маляр, В.В. Породько, М.В. Руденко, В.І. Теремецький, Л.В. Цюкало, І.І. Штангрет та інші. Однак, попри вагомий напрацювання вітчизняних дослідників у цій сфері, низка аспектів залишається недостатньо вивченою.

Зокрема, потребують детального опрацювання механізми розподілу житла, вдосконалення системи обліку та черг на отримання житлових приміщень, а також оптимізація співпраці держави з приватним сектором для вирішення житлових проблем військових. У цій статті здійснено спробу заповнити наявні прогалини, пропонуючи системний підхід до аналізу існуючих способів житлового забезпечення військовослужбовців та окреслюючи напрями для подальших наукових досліджень.

Мета статті полягає у визначенні особливостей способів житлового забезпечення військовослужбовців. Для досягнення цієї мети необхідно виявити різні способи забезпечення житлом військовослужбовців, надати їм детальну характеристику та запропонувати напрями для подальших наукових досліджень у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Право на житло військовослужбовців гарантовано ст. 47 Конституції України [4]. Військовослужбовці мають право користуватися всіма житловими правами, зокрема правом на доступне житло, безпечне житло, управління житлом, стабільне користування житлом і захист житлових прав [5, с. 6].

Водночас способи реалізації права на житло для військовослужбовців мають певні особливості. Варто наголосити, що військовослужбовці можуть бути забезпечені житлом як за рахунок держави у вигляді службового житла, так і шляхом набуття власного житла через різні механізми.

Обидва способи надання житла є важливими елементами системи житлового забезпечення військовослужбовців, але вони мають суттєві відмінності у контексті їх правового статусу, процедур реалізації та значення для самого військовослужбовця.

Інститут службового житла є важливим елементом соціального забезпечення, що сприяє належному кадровому наповненню виробничої сфери, військових формувань, правоохоронних органів та судів. Завдяки цьому інструменту держава може залучати до служби кращих спеціалістів, здатних кваліфіковано виконувати свої обов'язки та реалізовувати повноваження [6, с. 39]. Службові приміщення, надані військовослужбовцям, повинні бути придатними для проживання та відповідати юридично визначеним санітарно-технічним вимогам [7, с. 165].

Водночас службове житло для військовослужбовців розглядається як тимчасове рішення, що надається на період виконання службових обов'язків. Згідно з п. 2 Загальної частини Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 № 1081, військовослужбовці та члени їхніх сімей забезпечуються службовими житловими приміщеннями, які відповідають вимогам житлового законодавства.

Якщо у військовій частині відсутнє службове житло, військовослужбовці рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом і не перебувають у шлюбі, мають право на безоплатне проживання у спеціально пристосованих казармах. Сімейні військовослужбовці розміщуються в сімейних гуртожитках, які повинні відповідати вимогам, встановленим до гуртожитків для одиноких громадян. Офіцери, що проходять службу за призовом і не перебувають у шлюбі, також можуть бути розміщені в гуртожитках для одиноких громадян, а сімейні – у сімейних гуртожитках [8].

На основі наведених даних можна визначити такі основні способи житлового забезпечення військовослужбовців: надання службового житла, проживання у спеціально пристосованих казармах, розміщення у гуртожитках для одиноких громадян, проживання у сімейних гуртожитках.

Зазвичай такий вид житла не є власністю військовослужбовця. Після завершення служби чи переїзду на інше місце військовослужбовець має право на зміну місця проживання.

Військовослужбовці, які прибули до нового місця служби та забезпечені в іншій місцевості постійним житлом за рахунок Міністерства оборони, можуть отримувати житлову площу в гуртожитку або грошову компенсацію за піднайом (найом) житлового приміщення за новим місцем проходження служби. Це можливо за умови відсутності житла для постійного проживання у відповідному населеному пункті (п. 8

Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей житловими приміщеннями, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 31.07.2018 № 380) [9].

Слід зауважити, що службове житло зазвичай не забезпечує військовослужбовцям стійкої матеріальної бази на майбутнє, оскільки воно не є їхньою власністю і не може бути передане у спадок або використане як гарантія фінансової стабільності. Після завершення військової служби житлові приміщення, надані військовослужбовцям, повинні бути повернуті державі або звільнені. Це означає, що військові не мають права залишати службове житло в особистому користуванні після закінчення контракту чи виходу у відставку. Повернення житла є необхідною умовою для забезпечення ротації житлового фонду, який використовується для потреб інших військовослужбовців.

У разі приватизації службового житла, яка іноді допускається, можуть виникати додаткові умови та процедури, що регулюють передачу права власності. Водночас власне житло для військовослужбовця є важливим чинником його матеріального забезпечення у майбутньому. Наявність власного житла дозволяє військовослужбовцю забезпечити стабільні умови для проживання своєї сім'ї, а також створити фінансову базу на випадок виходу у відставку чи отримання інвалідності внаслідок виконання службових обов'язків.

Одним із актуальних питань є вирішення житлових потреб сімей військовослужбовців, які брали участь у проведенні антитерористичної операції (далі – АТО) або ООС. Важливо реалізувати їхнє право на першочергове забезпечення житлом для тих, хто не має власного житла [10, с. 203].

Соціальний захист учасників АТО/ООС передбачено у ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Зокрема, ветерани мають право на: першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов; першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва; першочерговий ремонт жилих будинків і квартир, а також забезпечення їх паливом; забезпечення (учасників бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби) жилою площею, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій; одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і підвірних будівель (п. 14, п. 15 ч. 1 ст. 12 Закону) [11].

Враховуючи наведене, можна визначити, що ветерани війни (учасники АТО/ООС) мають право на таке житлове забезпечення: першочергове забезпечення житлом (особам, які потребують поліпшення житлових умов, надається право на першочергове забезпечення житлом); першочергове відведення земельних ділянок; першочерговий ремонт житлових будинків та квартир; забезпечення житлом учасників бойових дій (житло надається учасникам бойових дій протягом двох років з моменту їх взяття на квартирний облік); отримання позики на будівництво або ремонт.

Підкреслимо, що для військовослужбовців, які перебувають у військових частинах, розташованих безпосередньо в районах бойових дій, забезпечується можливість оренди житла, незалежно від їх перебування на обліку. Договір оренди укладається між власником житла та командиром військової частини, що дислокується в зоні бойових дій, за погодженням із відповідними органами (КЕУ, КЕВ, КЕЧ). Оплата комунальних послуг та витрат на енергоносії здійснюється за рахунок бюджету Міністерства оборони відповідно до умов договору (п. 1, 2 розділу IX Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей жилими приміщеннями, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 31.07.2018 № 380) [9].

Для реалізації права на житлове забезпечення учасників АТО/ООС було розроблено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам АТО та/або учасникам операції ООС) на придбання житла, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 № 980. Цей порядок визначає механізм використання бюджетних коштів, передбачених програмою «Надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам АТО та/або учасникам ООС на придбання житла» [12].

Реалізація цієї програми здійснюється через Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву, який забезпечує надання пільгових кредитів для придбання житла зазначеним категоріям осіб. Це дозволяє учасникам АТО/ООС покращити свої житлові умови шляхом отримання довгострокового фінансування на пільгових умовах.

Загальні положення щодо забезпечення житлом військовослужбовців встановлені у статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [13]. Ця стаття визначає такі способи житлового забезпечення військовослужбовців: забезпечення житлом, грошова компенсація для придбання житла, надання тимчасового службового житла на час проходження військової служби, приватизація житла, пільгові кредити на житлове будівництво та придбання житла, пільги на житлово-комунальні послуги та житло.

Слід зазначити, що грошова компенсація для придбання житла є ефективним способом вирішення житлових питань військовослужбовців, проте її ефективність обмежується рівнем компенсацій та їх нерівномірним розподілом між різними категоріями військовослужбовців. Така ситуація потребує вдосконалення механізму компенсації, зокрема шляхом підвищення рівня фінансування та забезпечення

справедливого розподілу коштів.

Надання житла за рахунок держави здійснюється відповідно до черговості, визначеної обліком на отримання житла. Постанова на облік регулюється Порядком забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 № 1081. Облік військовослужбовців, які потребують покращення житлових умов, ведеться у військових частинах та квартирно-експлуатаційних органах. Для зарахування на облік військовослужбовців подає рапорт до командира з необхідними документами: довідкою про реєстрацію місця проживання, витягом з особової справи, довідкою щодо квартирної обліку членів сім'ї та документами, що підтверджують право на першочергове або позачергове одержання житла. Рішення про зарахування на облік приймає житлова комісія військової частини, яке затверджується командиром (пункти 22–24 Постанови № 1081) [8].

Однак на практиці будівництво житла для військовослужбовців за рахунок держави майже не здійснюється. На цю проблему звертають увагу експерти Незалежного антикорупційного комітету у сфері оборони, які зазначають, що протягом 2006–2016 років ситуація з чергами на житло практично не покращилася. За цей період система задовольнила потреби не більше ніж 5 % родин військовослужбовців, які перебувають на обліку, або лише 1 % усіх військових ЗСУ. Експерти підраховали, що за збереження такої динаміки закриття черги із 47 тисяч військовослужбовців може тривати понад 600 років [14].

Отже, попри формальне існування системи обліку військовослужбовців, які потребують покращення житлових умов, реальна ситуація є критичною через недостатнє будівництво житла за рахунок держави. Це ставить під сумнів ефективність існуючої програми забезпечення житлом і вимагає невідкладних заходів з боку держави. Серед таких заходів – стимулювання будівництва житла для військовослужбовців, вдосконалення механізмів розподілу житлових ресурсів та перегляд фінансування житлових програм.

Одним із способів подолання кризи у сфері житлового забезпечення військовослужбовців є приватизація житла, яка дозволяє значно зменшити навантаження на державний бюджет та підвищити ефективність використання існуючих житлових фондів. Приватизація житла надає військовослужбовцям та їхнім сім'ям можливість отримати право власності на житло, забезпечуючи їх стабільними житловими умовами без необхідності додаткового будівництва.

У зв'язку з цим у серпні 2014 року була зареєстрована петиція до Кабінету Міністрів України щодо приватизації військовослужбовцями наданих їм службових приміщень [15]. Законодавче регулювання приватизації житла військовими визначено Законом України «Про приватизацію державного житлового фонду», яким встановлено такі основні правила.

Згідно з ч. 2 ст. 2 цього Закону, квартири (кімнати, будинки), віднесені у встановленому порядку до числа службових, не підлягають приватизації. Однак відповідно до абз. 5 п. 1 ст. 6 Закону безоплатно передаються у власність громадян займані ними квартири (будинки), у яких проживають військовослужбовці, що мають пільги відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [16].

Крім того, у разі приватизації житлового приміщення, наданого військовослужбовцю, застосовується положення, визначене ст. 3 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» [16], що регулює порядок передачі житла у власність громадян. Тож приватизація житла для військовослужбовців є важливим інструментом вирішення проблеми житлового забезпечення, сприяючи ефективному використанню державних ресурсів та забезпеченню соціальних гарантій для військових.

Можливість передання житла у власність громадян передбачено розділом X Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей жилими приміщеннями, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 31.07.2018 № 380 [9]. Ця процедура включає такі дії:

- 1) підготовка документів: оформлення та передача квартир або кімнат у комунальних квартирах здійснюється органами приватизації, створеними при КЕУ, КЕВ (КЕЧ) районів;
- 2) оформлення права власності: передача квартир оформляється свідоцтвом про право власності, яке реєструється органами приватизації і не потребує нотаріального посвідчення;
- 3) згода сім'ї наймача на приватизацію: передача здійснюється за письмовою згодою всіх повнолітніх членів сім'ї, які постійно проживають у квартирі;
- 4) рішення органу приватизації щодо приватизації житла: рішення приймається протягом місяця після подання заяви;
- 5) видача свідоцтва про приватизацію;
- 6) реєстрація права власності.

Особливості приватизації службового житла регулюються Порядком приватизації військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України жилих приміщень, розташованих на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 424 [17]. У разі неможливості приватизації наданого житла військовослужбовцю може бути надана компенсація у вигляді грошових коштів для придбання нового житла.

Слід зазначити, що перспективним напрямом житлового забезпечення військовослужбовців є надання пільгових кредитів на житлове будівництво та придбання житла. Це один із способів державної

підтримки, спрямований на покращення житлових умов військових.

Пільгові кредити надаються на умовах зниженої відсоткової ставки, довгострокового погашення та можливості отримання додаткових державних компенсацій. Надання таких кредитів здійснюється через банки, які уклали відповідні угоди з державними органами (зазвичай із Міністерством оборони або іншими уповноваженими структурами). У деяких випадках держава компенсує частину відсоткових ставок за кредитами, що значно знижує фінансове навантаження на позичальника.

Цей спосіб забезпечення житлом військовослужбовців є перспективним, але потребує подальшого наукового вивчення та вдосконалення законодавчої бази. Це дозволить більш ефективно реалізовувати програми державної підтримки, спрямовані на забезпечення військовослужбовців належними житловими умовами.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки. Житлове забезпечення військовослужбовців є ключовим елементом їх соціального захисту, що забезпечує належні умови для проживання з урахуванням специфіки військової служби, включаючи часті переміщення по службі та виконання службових обов'язків, зокрема участь в АТО/ООС.

Система житлового забезпечення військовослужбовців в Україні охоплює такі способи: забезпечення житлом, грошову компенсацію для придбання житла, надання тимчасового службового житла, приватизацію, пільгові кредити на будівництво чи придбання житла, а також пільги на житлово-комунальні послуги. Водночас ці механізми потребують подальшого вдосконалення для забезпечення більш ефективного та комплексного підходу до задоволення житлових потреб військових.

Основною проблемою набуття права на житло за рахунок держави є недостатні обсяги будівництва житла та значний розрив між реальними потребами військовослужбовців і можливостями держави. Подолання цієї проблеми потребує збільшення обсягів фінансування для будівництва нового житла, а також розширення державного житлового фонду, зокрема за рахунок залучення приватних інвестицій.

Загалом, для покращення житлового забезпечення військовослужбовців необхідно не лише вдосконалити існуючі механізми, а й розробити нові підходи, орієнтовані на потреби військових і можливості державного бюджету. Оновлення способів житлового забезпечення військовослужбовців є перспективним напрямом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Teremetskyi V., Avramova O., Svitlychnyy O., Sloma V., Bodnarchuk O., Telesakova A., Kokhan V. Housing Rights Protection in the Context of Legislation and Judicial Practice of Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24, Special Issue 1. P. 1–9. URL: <https://www.abacademies.org/abstract/housing-rights-protection-in-the-context-of-legislation-and-judicial-practice-of-ukraine-11392.html>.
2. Цюкало Л. В. Соціальне забезпечення військовослужбовців збройних сил України та його суть. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5696>.
3. Штогрін І. «Діджиталізація армії», житло, мобільні містечка, охорона складів: що робить Міністерство оборони. Радіо Свобода: сайт. 19.02.2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/electronizatsiya-armii-ghytlo-ohorona-skdiv-martsenyuk/30442890.html>.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Аврамова О. Є. Правова природа та система житлових прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 7. С. 3–6.
6. Порождько В. В. Підстави виселення зі службового житла в контексті висновків Великої палати Верховного суду. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 39–43.
7. Штангрет І. І. Правовий статус службового житла спеціалізованого житлового фонду. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 162–168.
8. Порядок забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями : постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 № 1081. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-%D0%BF/ed20190103#Text>.
9. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями : наказ Міністерства оборони України від 31.07.2018 № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1020-18/ed20180731#Text>.
10. Ветлінський С. Соціальний захист військовослужбовців в умовах проведення антитерористичної операції. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4 (49). Ч. 1. С. 198–205.
11. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12/ed20200101#Text>.
12. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам проведення антитерористичної операції (АТО) та/або учасникам проведення операції Об'єднаних сил (ООС) на придбання житла : постанова Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 № 980. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980-2019-%D0%BF/ed20200718#Text>.
13. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12/ed20200320#Text>.

14. 600 років у черзі. Як забезпечити військових житлом. НАКО : сайт. 01.11.2018. URL: <https://nako.org.ua/news/600-rokiv-u-cherzi>.

15. Приватизація службового житла військовими, які мають вислугу 20 років і більше та військовими пенсіонерами : електронна петиція № 41/002466-23еп від 14.08.2019 р. URL: <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/2462>.

16. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19.07.1992 № 2482-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2482-12?find=1&text=%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1#w1_1.

17. Про затвердження Порядку приватизації військовослужбовцями військових формувань та правоохоронних органів України жилих приміщень, розташованих на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя : постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 424. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2014-%D0%BF#Text>.

REFERENCES:

1. Teremetskyi, V., Avramova, O., Svitlychnyy, O., Sloma, V., Bodnarchuk, O., Telestakova, A., & Kokhan, V. (2021). Housing Rights Protection in the Context of Legislation and Judicial Practice of Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 24(1), 1–9. Retrived from: <https://www.abacademies.org/abstract/housing-rights-protection-in-the-context-of-legislation-and-judicial-practice-of-ukraine-11392.html> [in English].

2. Tsiukalo, L. V. (2017). Sotsialne zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv zbroinykh syl Ukrainy ta yoho sut. [Social support of the armed forces' of ukraine service personnel and its fundamentals]. *Efektivna ekonomika*, 7. Retrived from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5696> [in Ukrainian].

3. Shtohrin, I. (February 19, 2020). «Didzhytalizatsiia armii», zhytlo, mobilni mistechka, okhorona skladiv: shcho robyt Ministerstvo oborony. ["Digitalization of the army", housing, mobile towns, security of warehouses: what the Ministry of Defense is doing.]. *Radio Svoboda*: sait. Retrived from: <https://www.radiosvoboda.org/a/electronizatsiya-armii-ghytlo-ohorona-skdiv-martsenyuk/30442890.html> [in Ukrainian].

4. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254к/96-VR. [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254к/96-BP]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukrainian].

5. Avramova, O. Ye. (2015). Pravova pryroda ta systema zhytlovykh prav. [Legal nature and system of housing rights]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 7, 3–6. [in Ukrainian].

6. Porodko, V. V. (2019). Pidstavy vyseleennia zi sluzhbovoho zhytla v konteksti vysnovkiv Velykoi palaty Verkhovnoho sudu. [Grounds for eviction from official housing in the context of the conclusions of the Grand Chamber of the Supreme Court]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 6, 39–43. [in Ukrainian].

7. Shtanhret, I. I. (2017). Pravovyi status sluzhbovoho zhytla spetsializovanoho zhytloвого fondu. [Legal status of official housing of the specialized housing fund]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 4, 162–168. [in Ukrainian].

8. Poriadok zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei zhytlovymy prymishchenniamy : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.08.2006 № 1081. [The procedure for providing servicemen and members of their families with living quarters: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 3, 2006 No. 1081]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-%D0%BF/ed20190103#Text> [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy ta chleniv yikh simei zhylymy prymishchenniamy : nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 31.07.2018 № 380. [On the approval of the Instructions for the organization of providing living quarters for servicemen of the Armed Forces of Ukraine and their family members: order of the Ministry of Defense of Ukraine dated 07/31/2018 No. 380]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1020-18/ed20180731#Text> [in Ukrainian].

10. Vetlynskyi, S. (2016). Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv v umovakh provedennia antyterrorystychnoi operatsii [Social protection of servicemen in the conditions of an anti-terrorist operation]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, 4(49), Part 1, 198–205. [in Ukrainian].

11. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu : Zakon Ukrainy vid 22.10.1993 # 3551-XII. [n the status of war veterans, guarantees of their social protection: Law of Ukraine dated October 22, 1993 No. 3551-XII]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12/ed20200101#Text> [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia nadannia pilhovoho dovrostrokovoho derzhavnoho kredytu vnutrishno peremishchenym osobam, uchasnykam provedennia antyterrorystychnoi operatsii (ATO) ta/abo uchasnykam provedennia operatsii Obiednanykh syl (OOS) na prydbannia zhytla : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.11.2019 № 980. [On the approval of the Procedure for the use of funds provided in the state budget for the provision of preferential long-term state credit to internally displaced persons, participants in the anti-terrorist operation (ATO) and/or participants in the operation of the United Forces (UOS) for the purchase of housing: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 27 .2019 No. 980]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980-2019-%D0%BF/ed20200718#Text> [in Ukrainian].

13. Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei : Zakon Ukrainy vid 20.12.1991 № 2011-XII. [On social and legal protection of military personnel and their family members: Law of Ukraine dated 20.12.1991 No. 2011-XII.]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12/ed20200320#Text> [in Ukrainian].

14. 600 rokiv u cherzi. Yak zabezpechyty viiskovykh zhytlo. [600 years in a row. How to provide housing for the military].. NAKO : sait. 01.11.2018. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: <https://nako.org.ua/news/600-rokiv-u-cherzi> [in Ukrainian].

15. Pryvatyzatsiia sluzhbovoho zhytla viiskovymy, yaki maiut vysluhu 20 rokiv i bilshe ta viiskovymy pensioneramy : elektronna petytsiia № 41/002466-23ep vid 14.08.2019 r. [Privatization of service housing by military personnel with 20 or more years of service and military pensioners: electronic petition No. 41/002466-23ep dated August 14, 2019]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/2462> [in Ukrainian].

16. Pro pryvatyzatsiiu derzhavnoho zhytloвого фонду: Zakon Ukrainy vid 19.07.1992 № 2482-XII. [Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19.07.1992 № 2482-XII]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2482-12?find=1&text=%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1#w1_1 [in Ukrainian].

17. Pro zatverdzhennia Poriadku pryvatyzatsii viiskovosluzhbovtiamy viiskovykh formuvan ta pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy zhylykh prymishchen, roztashovanykh na terytorii Avtonomnoi Respubliky Krym ta m. Sevastopolia : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.09.2014 № 424. [On the approval of the Procedure for the privatization of residential premises located on the territory of the Autonomous Republic of Crimea by military personnel and law enforcement agencies of Ukraine. Sevastopol: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 10, 2014 No. 424]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 17.05.2021

УДК 342.951:347.426(477)

Йосипов Андрій Анатолійович,

керуючий партнер АО «Йосипов і партнери», адвокат

e-mail: andrew_iosipov@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0006-5308-3083>

КОМПОНЕНТИ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ МАЙНУ ГРОМАДЯН ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Стаття присвячена дослідженню компонентів механізму адміністративно-правового регулювання відшкодування шкоди, завданої майну громадян внаслідок збройної агресії, що є однією з ключових проблем сучасного українського права в умовах воєнного стану. Масштабні руйнування житлових будинків, об'єктів інфраструктури та особистого майна громадян, спричинені військовою агресією Російської Федерації, створюють необхідність формування цілісної та ефективної системи правового регулювання, здатної забезпечити реальне відшкодування завданих збитків. Механізм адміністративно-правового регулювання у цій сфері виступає комплексом взаємопов'язаних елементів, що забезпечують реалізацію державної компенсаційної політики та захист прав постраждалих громадян.

У статті розкрито структуру механізму адміністративно-правового регулювання, який включає нормативно-правовий компонент, що складається з Конституції України, законів, підзаконних нормативно-правових актів, міжнародних договорів та локальних регламентів органів публічної адміністрації; інституційний компонент, який охоплює систему органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, спеціально уповноважених комісій та контрольних органів; процедурно-процесуальний компонент, спрямований на забезпечення належної реалізації прав громадян на компенсацію через чітко визначені адміністративні процедури; контрольно-наглядовий компонент, що гарантує законність, прозорість та ефективність відшкодування; а також гарантійно-забезпечувальний компонент, який передбачає фінансові, організаційні та правові інструменти реалізації компенсаційних рішень.

Автор обґрунтовує, що ефективність механізму залежить від узгодженості його компонентів, їх взаємодії та відповідності принципам законності, верховенства права, справедливості, своєчасності та ефективності. Системне дослідження цих елементів дозволяє визначити напрями удосконалення правового регулювання, підвищення прозорості процедур, забезпечення персональної відповідальності посадових осіб та гарантування реального відновлення прав громадян, майно яких постраждало від збройної агресії. Наукова новизна статті полягає у комплексному підході до визначення структури та взаємозв'язку компонентів механізму адміністративно-правового регулювання, що сприяє формуванню більш ефективної державної політики у сфері компенсації збитків в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України.

Випуск 10. Спецвипуск. 2021